

Diktatorlar özlerini nähili butlaşdyrýar?

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Diktatorlar özlerini nähili butlaşdyrýar? DİKTATÖRLER KENDİLERİNİ NASIL PUTLAŞTIRIR

Bir diktatörlüğün en hayranlık uyandırıcı yanlarından biri diktatörün bütün toplumun içine işlemesidir. Resmi daireleri ve binaları süsleyen heykellerin, resimlerin katkısı büyükse de tek neden değildir. Usta bir diktatör emrindekilerin ruhlarına sızmayı, yüzeyin altına işleyip ülkenin en uzak köşelerine kadar yayılmayı başarır.

Böyle her an, her yerde olmaksızın başarılı bir diktatörün uzun süre iktidarda kalması olanaksızdır. Halkın gözünde kendinizi tanrı konumuna getirmeyi başaramazsanız insanlar sizin yanılmazlığınızdan kuşkuya düşme olanağı bulurlar. Bu da hiç işinize gelmez. Halkın esenliği için zorunlu koşul olduğunuz düşüncesini yaratmak zorundasınız. Halk sizi devletle aynı görmeli. Siz olmazsanız devlet de yok demektir.

Bu yüzden kendilerini putlaştırmak, diktatörlerin yalnızca eğlence olsun diye ya da güç başlarına vurduğu için yaptıkları bir şey değildir. Elbette tanrı olmak eğlencelidir, ama kişiyi putlaştırmanın başka pratik yanları vardır. Her şeyden önce korku yaratır. Her yerde olduğunuz duygusu politik muhaliflerin ayaklanma planlamadan önce iyice düşünüp taşınmalarını sağlar. İkincisi, yenilmezlik görüntüsü yaratır. Halk tanrıya benzer bir konumda olduğunuza inanırsa egemenliğinize meydan okuma olasılığı azalır. Üçüncüsü, size sınırsız bir yönetim hakkı verir. Önderliğinize meydan okumak doğanın düzenine meydan okumakla aynı şey olur.

Bir puta dönüştürülmenin kaçınılmaz bir etkisi daha vardır. 1887 de Lord John Dalberg-Acton “Güç yozlaşır, mutlak güç mutlaka yozlaşır,” yazıyordu. Gücü bir süre elinde bulunduran bir diktatör sonunda kendi propagandasına inanmaya başlar.

İlkin diktatörlerin kendi hayallerindeki dünyayı yaratırken yineledikleri bir dizi noktanın üzerinden geçeceğiz; ardından pratikte bütün bunların orkestrasyonunun nasıl yapılabileceğine bakacağız.

1. Heryerde resimler ve heykeller

Birinci kural görünür olmaktır. Bütün resmi yapılara ve resmi dairelere, kavşaklara, spor alanlarına, kısaca insanların dolaştığı heryere heykellerinizi yerleştirin. Bütün resmi dairelerde bir portreniz astlı olsun ki ziyaretçiler burası hastane ya da postane bile olsa en büyük şefin kim olduğunu görebilsinler. Pekçok diktatör resimlerini güncellemeyi pek önemsemez, birçok diktatörlükte resmi dairelerin duvarlarında onlarca yıllık resimler asılıdır. Ama kimileri için kendisini zamana uygun biçimde sunmaya özen göstermek önemlidir. Türkmenistan diktatörü Saparmurat Niyazov'un kırlaşan saçları siyaha boyadığında, bütün resmi fotoğraflarının değiştirilmesi ya da rötuşlanması gerekti. Başkent binalarını süsleyen dev portreleri değiştirmek için ressamlar geceleri çalıştırıldı. Resmi propagandada siyah saçlar, Niyazov'un sağlığının ne kadar yerinde olduğunu göstermekte kullanıldı.

2. Kendinize bir unvan verin

Bir unvan ya da takma ad kulağa güzel gelir ve sizi daha sıradan devlet yöneticisi meslektaşlarınızdan ayırır. Unvanın devlet adamlığı, cesaret, babacanlık ve sevgi çağrışımları yapması gerekir. Bir hayvan adı almak da işe yarayabilir. Uzun yıllar Zaire diktatörü olan Mobutu kendisine, Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu waza Banga diye etkileyici bir ad takmıştı. Bu sözler "dayanıklılığı ve ülkücülüğüyle zaferden zafere koşacak ve arkasında ateşten ayak izleri bırakacak, gücü her şeye yeten savaşçı" anlamına geliyor. Annesi babası ona daha alçakgönüllü bir ad koyup Joseph-Desire Mobutu demişlerdi. Afikalı diktatörden Leopar diye de söz ediliyordu.

3. Bir devlet felsefesi oluşturun. Buna güzel bir ad takın

“Din toplumun afyonudur,” yazıyordu Karl Marx; altınızdakileri kontrol altında tutacak bir şey varsa o da afyondur. Ne yazık ki bir ülke halkını sürekli olarak afyonla uyuşturmak o kadar kolay değil, ama Marx bize afyon yerine bir düşünce yapısını da geçirebileceğimizi öğretiyor. Bir din olması gerekmez, yalnızca buna benzer bir şey, bir devlet ideolojisi olsun yeter. Devlet ideolojileri dinlerle hemen hemen aynı kurallara salıp olduğundan rahatça din yerine geçebilirler. Kendisine saygısı olan her diktatör din karakterinde bir milli ideoloji yaratır. Bu resmi mitolojide kendi rolünüzü öne çıkarmaya özen gösterin.

Muammer Kaddafi’nin “Üçüncü Enternasyonal Teori” ya da “Üçüncü Evrensel Teori” diye şık bir ad takılan ideolojisi, İslam, Libya kabile gelenekleri, sosyalizm ve Pan-Arap milliyetçiliğinin bir karışımıdır. Kaddafi’nin politik kuramlarını diktatör edebiyatı bölümünde daha geniş olarak ele alacağız.

4, Bir kitap yazın

İnsanların sizin politik düşüncelerinize ulaşabilmeleri gerekir. Bu yüzden bunları yazın. Klasik politik düzyazı üretmeyi pek çok politikacı başarabilir. Yazılarınızın vizyon içermesi, ahlaksal kurallar barındırması ve ulus kurması gerekir. İletiyi edebiyatla vermek de çokça denenmiş bir yoldur. İnsanların yanlarında her yere götürebilecekleri küçük bir kitap da akıllıca olabilir.

5, Bütün haberlerin sizden söz etmesine önem verin

Devlet medyası yalnızca bir tek neden için vardır: Dünyaya sizden ve sizin başarılarınızdan söz etmek. Gazetelerin, televizyonun ve radyonun en küçük resmi işlerinizi bile haber yapmasını sağlayın. Hakkınızda olumsuz bir şey içermediği sürece hiçbir olay haber yapılmayacak kadar önemsiz değildir

6, Her türlü şeye kendi adınızı verin

Ülkenin en önemli kişisi olarak önemli yapıların ve yerlerin

sizin adınızı taşıması doğaldır. En yaygın olanı caddelere, sokaklara kendi adını vermektir. Belli bir büyüklükteki kentlerde en az bir yolun sizin adınızı taşıması gerekir. Okullar, hastane ve üniversiteler, elbette onların masraflarını ödeyenin adını taşımalıdır. Havaalanları da çok gözdedir. Böylece gelenlerin ilk gördüğü, gidenlerin son duydukları sizin adınız olur. Gerçekten ses getirmek isteyenler bir kente kendi adlarını verirler. Dominik Cumhuriyeti başkenti Santo Domingo'nun adım Ciudad Trujillo'ya çeviren Rafael Trujillo bununla yetinmemiş, ülkenin en yüksek dağının adını da Pico Duarte'den Pico Trujillo'ya dönüştürmüştü.

7. Tuhaf yasalar çıkarın

İnanması zor ama kimi diktatörler en küçük kaprislerine boyun eğmek zorunda olan bir halka sahip olmanın ne kadar eğlenceli bir şey olduğu noktasını unuturlar. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Jean-Bedel Bokassa'nın yaptığı gibi, hafta içinde davul çalmayı yasaklamak biraz anlamsız gibi görünebilir ama bu tür yasalar gücün kimin elinde olduğunu gösterir. Kararları siz, yalnızca siz verirsiniz.

■ Güneş Kral

Saparmurat Atayeviç Niyazov, 1990 yılında Türkmen Sovyet Cumhuriyeti'nde en yüksek Sovyet başkanı oldu, yani Orta Asya'daki bu Sovyet cumhuriyetinin en yüksek yöneticisi durumuna geldi. Ertesi yıl Sovyetler Birliği dağılınca en yüksek Sovyet, Türkmenistan'ın bağımsızlığını ilan etti, Niyazov da cumhurbaşkanı oldu. 1992 Haziran'ında tek aday olarak genç ülkenin ilk cumhurbaşkanlığını ezici bir zaferle kazandı.

Niyazov geç ulusun devlet ideolojisini kendi çevresinde inşa etmekte gecikmedi. Türkmenbaşı unvanını aldı ki bu sıklıkla Büyük Türkmenbaşı şeklinde de kullanılır. Bütün ülkeye "Halk Vatan Türkmenbaşı" yazan afişler asıldı. Böylece bu kutsal üçlü, Türkmenistan'ın özünü oluşturdu.

İlk bakışta Türkmenistan diktatör olmak için uğraşmaya değmeyecek bir ülkeymiş gibi görünebilir. Genellikle çöllerden oluşan Türkmenistan topraklarının yüzde s'inden daha azı ekime uygundur. Beş milyonluk nüfusunun çoğunluğu yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Ama dünyanın en büyük gaz rezervlerinden biri Türkmenistan'dadır. Bir diktatöre petrol ve gaz kadar hareket serbestliği sağlayan çok az şey vardır. Ayrıca jeopolitik yangın yerleri olan İran ve Afganistan'la sınırı olan ülke, stratejik olarak da merkezi bir konumdadır. Türkmenbaşı dünyanın gördüğü en kapsamlı ve en tuhaf kişi kültlerinden birini kurdu. Her şeye kendi adını vermenin ustasıydı. Elbette pek çok yol Türkmenbaşı adını aldı. Aşkabat'a uçakla geldiğinizde Saparmurat Türkmenbaşı uluslararası havaalanına iniş yaparsınız. Hazar Denizi kıyısındaki Krasnovodsk kentinin adı Türkmenbaşı olarak değiştirildi. Pek çok votka markasının etiketine cumhurbaşkanının resmi yerleştirildi. Cumhurbaşkanı gibi kokmak isteyenler için Türkmenbaşı parfümü üretildi. Ama Niyazov bununla yetinmedi. 20 Haziran 1998'de bir göktaşı Türkmenistan'a düştü. Göktaşına Türkmenbaşı adı verildi. Bir tepe de cumhurbaşkanının adıyla onurlandırıldı. Türkmenbaşı ayların adını da değiştirdi. Yılın ilk ayının adı elbette Türkmenbaşı oldu. Nisan ayına annesi Gurbansultan'ın adı verildi. Mayıs ayı Türkmenistan'ın milli şairi Magtımguili'nin adını, Eylül ayı Türkmenbaşı'nın yazdığı bir kitap olan "Ruhtname"nin adını aldı. Ekmeğe artık çörek yerine annesinin tam adı olan gurbansultan edzhe denilir oldu. Haftanın günlerine de yeni adlar verildi. Pazartesi başgün, salı yağgün, çarşamba hoşgün, perşembe sogapgün (adalet günü), cuma arınagün, cumartesi ruhgün, pazar dinçgün oldu. Türkmenbaşı, iyi bir diktatör olduğundan bir dizi yeni yasa getirdi. Uzun saç ve sakal yasaklandı. Bu yasadan haberi olmayan yolcuların sınırda saçlarını ve sakallarını kestirmeleri gerekiyordu. 1997'de Niyazov sigarayı bırakınca bütün resmi yerlerde sigara içmeyi de yasakladı. Eski Sovyet cumhuriyetlerinin pek çoğunda dökülen dişler yerine yaygın olarak kullanılan altın dişler de yasaklandı.

Bale, opera ve sirki yasakladı. Şarkıcıların dublajla şarkı söylemelerini yasakladı. Kadın haber spikerlerinin makyaj yapmalarını yasakladı. Çünkü Türkmen kadınları makyajsız da güzeldi. Ayrıca kadınlar makyaj yaptığında diktatör, kadınlarla erkekler arasında fark göremiyordu.

Doğal olarak her yere cumhurbaşkanının heykelleri dikildi. Aralarında en görkemlisi başkent Aşkabat'ta cumhurbaşkanlığı sarayının karşısına üç ayak üzerine dikilen 75 metre yüksekliğindeki kuleydi. Kuleye Tarafsızlık Yayı adı verildi. En tepede Türkmenbaşı'nın on metre yükseklikte, altın kaplama heykeli vardı. Heykel, yüzü her zaman güneşe dönük olacak şekilde dönüyordu.

Türkmenbaşı'nın edebi başyapıtı Ruhname Türkmenistan'ın yeni kutsal kitabı oldu. Kitap öz yaşam öyküsü, ruhsal rehber ve tarihin mübarek (sözcüğün gerçek anlamında) bir karışımıydı. Ülkenin camilerinde Kuran'ın yanında bu kitabın durması zorunluydu. Cumhurbaşkanı yardımcıları Türkmenbaşı'nı bir İslam peygamberi ilan etme olasılığını tartıştılar ama Türkmenistan dışındaki Müslümanlar arasında karışıklık yaratmamak için vazgeçtiler.

Niyazov kendisini putlaştırma işini son noktasına kadar ciddiye aldı. Bütün ülkeyi kendi heykelleri ve resimleriyle donattı, kendisine bir unvan verdi, Ruuname adlı kitabıyla milli, yarı dinsel bir felsefe yarattı, medyada her an gündemdeydi, aklına gelen her şeye kendi adını verdi ve bir yığın tuhaf yasa getirdi. Türkmenbaşı kendisini putlaştırma işini pek çok kişinin Kuzey Kore'den başka hiçbir yerde olanaklı olmadığını düşündüğü boyutlara taşıdı. Bu yüzden 21 Kasım 2006'da ölümü üzücü oldu. Neyse ki ardından gelen Gurbangulu Berdimuhamedov öncelinin yerini doldurmak için elinden geleni yaptı.

Bir diktatör başka bir diktatörden yönetimi devraldığında kendi kültünü yaratmak için iki şey yapabilir: Öncelinin başlattığı yolda devam edebilir ya da bunu ortadan kaldırıp kendisinininkine en baştan başlayabilir. İlk kategorinin örneklerinden biri Kuzey Kore yöneticileridir. Berdimuhamedov ikinci yolu seçmişti. Eskiden Niyazov hükümetinde sağlık

bakanı olduğundan öncelinin rejimini karalayamazdı, ama Türkmenbaşı'nın her yere işlemiş izlerini yavaş yavaş ortadan kaldırıp yerlerine kendisinininkileri yerleştirebilirdi.

İktidara gelmesinden kısa bir süre sonra Berdimuhamedov, Türkmenbaşı'nın heykellerini ve resimlerini kaldırmaya başladı. Aylar ve haftanın günleri eski adlarını geri aldılar. Üniversiteye girebilmek için Ruhname sınavını verme zorunluluğu kaldırıldı.

Türkmenistan diktatörü birkaç yıl kendisini çok fazla öne çıkarmadı. Türkmen atları ve Türkmen şifalı otları hakkında birkaç kitap çıkardı, bunun dışında öncelinin ileri görüşlü inşaat projelerini ve muhteşem imajını düşündürecek çok az şey vardı. Ama 2011'de bir şeyler olmaya başladı. Ülke medyası cumhurbaşkanından Arkadag (koruyucu) olarak söz etmeye başladı. Bu unvan daha sonra Türkmenistan İhtiyar Heyeti tarafından ona resmi olarak verildi.

Türkmenistan diktatörlerinin kendi yönetim dönemlerine adlar takmaya özel bir düşkünlükleri vardır. Bu adlar doğal olarak cumhurbaşkanının eşi benzeri bulunmaz yönetici yeteneklerini yansıtır. Türkmenbaşı önderliğinde ulus, önce Büyük yeniden ayağa kalkma çağına, ardından da Altın Asır'a girmişti. Arkadag ilk cumhurbaşkanlığı dönemini Büyük yeniden doğuş çağı olarak adlandırdı. 2012 Şubat ayında işler o kadar iyi gitmeye başladı ki Türkmenistan medyası ülkenin En büyük mutluluk çağına girdiğini duyurdu.

Berdimuhamedov, Niyazov'un her şeye kendi aile fertlerinin adını verme geleneğini de sürdürdü. Akhal eyaletinde bir ziraat okuluna cumhurbaşkanının dedesi Berdimuhamedov Armaev'in adı verildi. Türkmenistan'daki okulların çoğundan farklı olarak bu okulda modern bilgisayar donanımı vardı. Cumhurbaşkanının babası Myalığülü Berdimuhamedov polisti, hizmet verdiği birlik şimdi onun adıyla anılıyor. Babasının ofisi bir müzeye dönüştürüldü.

Berdimuhamedov'un kendi heykellerini dikmeye başlaması birkaç yıl aldı. İlki Mart 2012' de dikildi; beyaz, mermer heykel, cumhurbaşkanını at sırtında gösteriyordu. Berdimuhamedov'un atları sevdiği belli. Türkmen atları hakkında bir kitap

yazmanın yanı sıra Türkmenistan'ın ulusal at ırkı AkhalTeke için özel bir kutlama günü ilan etmişti.

Cumhurbaşkanı ayrıca büyük bir sanat yeteneği sergiledi. Televizyonda gitar çalıp kendi bestesi My White Rose For You'yu söyledikten sonra gitarı derhal ulusal hazine ilan edilip müzeye gönderildi.

■ Papa Voodoo

Kendi sınıflarının en iyileri arasında olsalar da Niyazov ve Berdimuhamedov kapsamlı bir kişisel kült oluşturmaya başaran yegane diktatörler değildir. İlginç diktatörlerden biri de, 1954'ten 1971 yılında ölümüne kadar Haiti'yi yönetmiş olan François Duvalier'ydi.

Duvalier 1907 yılında, ülkenin melezlerden oluşan bir seçkinler sınıfı tarafından yönetildiği, siyahi nüfusun genellikle yoksulluk içinde yaşadığı bir dönemde doğdu. Genç Duvalier, Haiti'de üniversiteye gidip tıp okuduktan sonra ABD'da University of Michigan'da toplum hekimliği okudu. 1943 yılında tifo ve sıtma gibi bir dizi tropik hastalığın yayılmasını önlemek için Amerikanın başlattığı kampanyada çalıştı. Hoşnut hastaları ona Papa Doc demeye başlamışlardı. Bu takma adı bütün ömrü boyunca korudu.

Bir süre sonra Papa Doc, Haiti'de ırkların ezilmesine karşı savaş veren Negritude hareketine katıldı. Ayrıca Haiti Voodoo dini de ona cazip görünüyordu ve daha sonra diktatör olduğunda Voodoo bilgileri işine yarayacaktı.

1940'lı yıllarda Duvalier, Haiti hükümetinde sağlık bakanı ve çalışma bakanıydı, ama 1949'da General Paul Magloire bir darbe yapınca Duvalier yeraltına inmek zorunda kaldı. Magloire bir dizi grev ve protestonun ardından 1956 yılında ülkeyi terk etti. 1957'de Duvalier devlet başkanlığı seçimlerine adaylığını koydu. Politik mesajı, melez seçkinlerin siyahi çoğunluğun sırtından zengin olduklarıydı. Askeri güçlerin yeğlediği aday olduğu için Duvalier bir adım önden giriyordu seçime. İlk seçim sonuçları PortauPrince açıklarındaki Gonave adasından geldi. Duvalier oyların 18.841'ini alırken rakibi

Louis Dejoie yalnızca 463 oy almıştı. 1950 seçimlerinde Gonave'nin nüfusunun 13.302 olduğu hesaba katılırsa bu çok etkileyici bir sonuçtu. Toplamda Duvalier'nin aldığı oy sayısı 678.860, Dejoie'ninki 264.830'du.

Papa Doc'un rakiplerine karşı bir sürgün avı başlatması uzun sürmedi. Yarı askeri bir güvenlik polisi oluşturdu. Tonton Macoutes adı verilen bu polisler muhalefeti öldürüyor, işkence ediyor, yasadışı haraçlar topluyordu. Bu güçlere adını veren gizemli Tonton Macoute, yaramaz çocukları torbaya doldurup götüren ve kahvaltıda yiyen bir figürdü. Polisler adlarına layık olmak için ellerinden geleni yaptılar. İnsanları korkutmak için kurbanlarının kesik kafalarını pazar yerlerine bıraktıkları oluyordu.

Duvalier Haiti'nin yaygın dini inancı Voodoo konusunda bilgi sahibi olduğunu herkesin öğrenmesini sağladı. Konuşurken gökyüzüne bakıyor, sözcükleri fısıldarken ağır ağır hareket ediyordu. Bu bir insanın ruhlarla ilişki kurduğunun göstergesiydi. Voodoo rahiplerini başkanlık sarayına davet ediyor, doğaüstü güçlere sahip olduğu söylentilerinin yayılmasını sağlıyordu. "Düşmanlarım beni ele geçiremez, ben zaten maddi olmayan bir varlığım," demişti bir söylevinde. 1963'te John F. Kennedy'nin öldürülmesinin Amerikan başkanına lanetli bir büyü yapmasından dolayı olduğunu ileri sürüyordu. 1959'da Duvalier enfarktüs geçirdi. Yeniden gücünü toplayana kadar yerine Tonton Macoute'nin başındaki Clement Barbot baktı. Papa Doc geri geldiğinde Barbot'un iktidarı ele geçirmek istediğinden kuşkulandı ve onu hapse attı. Barbot 1963'te serbest bırakıldığında devlet başkanına karşı çalışmaya başladı. Tonton Macoute polisleri Barbot'un karargahını bulduklarında binaya mermi yağdırdılar. Siyah bir köpek sakın adımlarla yürüyerek dışarı çıktı. Evde hiç insan yoktu ama Barbot'un silah deposu oradaydı. Duvalier Barbot'un siyah bir köpeğe dönüştüğünü duyunca Haiti'deki bütün siyah köpeklerin öldürülmesine karar verdi. Tonton Macoute'lar kısa bir süre sonra insan biçimindeki Barbot'u bulup vurdular.

1960'ların geri kalanı sürgündeki Haitililerden oluşan küçük gerilla birliklerinin ülkeyi geri almaya çalışmalarıyla geçti.

Bir gerilla asker öldürüldükten sonra Duvalier askerin kafasını kestirtip bir buz kalıbı içinde başkanlık sarayına getirtti. Kesik kafayla saatlerce oturup doğaüstü yeteneklerini isyancıların planları konusunda bilgi almakta kullandığı söylendi.

14 Haziran 1964'te Duvalier onu yaşam boyu cumhurbaşkanı yapacak, mutlak güç ve kendisinden sonra gelecek olanı seçme hakkı verecek bir anayasa için halk oylaması düzenledi. Seçmenler mavi, pembe, sarı ve kırmızı oy pusulaları arasından seçim yapacaklardı ama hepsinin üzerinde "evet" yazıyordu. Yabancılar da dahil olmak üzere herkes oy vermeye çağrılıyordu.

Seçim günü henüz sabah Duvalier bir konuşma yaptı ve "Bugün halk isteğini bildirmiştir. Sizinle konuştuğum şu anda ben şimdiden cumhuriyetin yaşam boyu devlet başkanı olmuş bulunuyorum," dedi. Halka seslenişinde, diktatörler arasında yaygın konuşma biçimini kullanarak kendisinden üçüncü kişi olarak söz ediyordu ve yaşam boyu devlet başkanı olma amaçları konusunda şaşırtıcı ölçüde dürüsttü: "Kuşkulu bir insandır kendisi. Bir egemen olarak yönetmek istiyor. Gerçek bir kral gibi yönetmek istiyor. Tekrarlıyorum: önünde kendisinden başka hiç kimseyi görmeyi kabul etmiyor."

Ertesi sabah oylar sayıldı: Yeni anayasa için 2.800.000 evet oyu verilmişti. 3.234 de hayır oyu vardı ama nasıl olmuştu da birileri hayır oyu vermeyi başarmıştı, burası biraz bulanıktı. 1966'da, Haiti Katolik Kilisesi'ne rahip atama yetkisini kendisine vermesi için Vatikan'ı ikna etti. Böylece Duvalier Haiti'nin en büyük iki dini inancı Voodoo ve Katolikliğin denetimini eline geçirdi. Ünlü bir propaganda afişinde Duvalier'nin oturduğu yerin arkasında ayakta duran İsa vardı ve altında "Ben onu seçtim," yazıyordu.

Doğal olarak tanrıdan çok daha önemli biri olan Duvalier'i övmek için ondan "Babamız" diye söz ediliyordu bir yazıda. Yeni metin şöyleydi: "Ömür boyu ulusal sarayda oturacak olan Ulu Doc'umuz. Adın bugün için ve gelecek nesiller için kutlu olsun. Eyaletlerde olduğu gibi PortauPrince'de de senin iraden hakim olsun. Bugün bize yeni Haiti'mizi ver ve her gün

vatanımıza tüküren milliyet düşmanı saldırganları bağışlama. Bırak günaha düşsünler, zevklerin ağırlığı altında ezilsinler. Onları kötülükten kurtarma.”

* * *

Duvalier yaşam boyu devlet başkanı seçildikten sonra dağıtılan bir bildiride şunlar yazıyordu:

Soru: Dessalines, Toussaint, Christophe, Petion ve Estime kimdir?

Yanıt: Dessalines, Toussaint, Christophe, Petion ve Estime beş değişik devlet başkanıdır ve hepsi de Duvalierde beden bulmuş ve tek bir devlet başkanı olmuştur

Dessalines, Toussaint, Christophe ve Petion 1700’lü yıllardaki Haiti devimlinin kahramanlarıdır. Dumarsais Estime Papa Doc’un bakan olduğu i940’lı yıllarda devlet başkanıydı.

Elbette okullarda da bu yeni ilmi hal öğretiliyordu.

Papa Doc Haiti bayrağının kırmızı mavisinin yerine Voodoo simgesi olan kırmızı siyahı getirdi. Antropolog Wade Davis, Haiti’deki en önemli gizli Voodoo örgütü olan Bizango birliğinin içine sızmayı başardı. Bölgenin Voodoo dininde en ünlü tanrısal kişiliğin Duvalier’nin kendisi olduğunu buldu. Gizli Voodoo tapınaklarının sunakları devlet başkanının resimleriyle doluydu. Ayinlerde siyah bakireler, delinmiş yürekler, rom şişeleri, kılıç ve mezar kazmak için kürek kullanılıyordu.

Papa Doc 1971’de ölünce 19 yaşındaki oğlu Jean Claude Duvalier devlet başkanı oldu. Genç diktatöre Baby Doc adının takılması doğaldı. İktidara geldikten kısa bir süre sonra Baby Doc’un bütün Haiti’ye astırdığı afişlerde “Tarih mahkemesinin karşısına Haiti’de demokrasinin temellerini yıkılmayacak şekilde atan kişi olarak çıkacağım” yazıyordu. Afişlere “Jean Claude Duvalier, ömür boyu devlet başkanı” imzası atılmıştı.

Genç diktatör burada yanılıyordu. Babasının tersine Baby Doc ömür boyu devlet başkanı olmadı. 1986’da istifa etmeye

zorlandı, halk ona karşı ayaklanınca kaçıp Fransa'ya sığındı. Doğaüstü yetenekleri olan tek diktatör Papa Doc değildi. Ekvator Ginesi'nde devlet radyosu 2003'te Devlet Başkanı Teodoro Obiang Nguema Mbasogo için "göklerde bir tanrı" diyor ve bu tanrının "insanlar ve şeyler üzerinde her türlü güce sahip" olduğunu söylüyordu. Devlet başkanının yardımcılarında biri, BidzeNduan, "Ateşi Göm" adlı radyo programında, "Hiç kimse tarafından sorumlu tutulmaksızın, cehenneme gitmeksizin adam öldürebilir, çünkü ona güç veren Tanrı'yla sürekli bağlantı içinde," demişti.

Gambia Devlet Başkanı Yahya Came, HIV'e yakalanmış insanları iyileştirebildiğini iddia ediyordu. Came düzenli aralarla tedavi etmek için HIV hastalarını kabul ediyordu. Bu armağanı ona rüyasında ataları vermişti. Tedavi sırasında hastanın alkolden, tütünden, çaydan, kahveden, hırsızlıktan ve seksten uzak durması gerekliydi. Niye özellikle hırsızlığın sözünün edildiği konusu biraz bulanık; ama buradan, başka suçların tedaviye bir zarar vermediği anlamı çıkarılabilir. Hastalar geleneksel şifalı otlarla tedavi ediliyorlardı, devlet başkanı tedavisi sırasında batının HIV ilaçlarını kullanmayı bırakmaları öneriliyordu onlara.

Ne yazık ki Came kendi ilacının içinde neler olduğunu açıklamaya ya da hastalarına bağımsız testler yapılmasına pek meraklı değildi.

Came, Sky News televizyon kanalına "Kimseyi ikna etmeye ihtiyacım yok. AIDS'i tedavi edebiliyorum ve bunu anlamayacaklara anlatmak istemiyorum," diye bir açıklama yapmıştı.

Came ayrıca kısır kadınları doğurganlaştırabiliyor ve astımı tedavi edebiliyordu. Ama doğaüstü yetenekleri burada bitmiyordu. Silahlara karşı koruyan muskaları olduğunu iddia ediyordu.

"Tanrının iradesi olmaksızın hiçbir bıçak ya da kurşun beni öldüremez," diyecekti Gambialı gazetecilere.

■ Hanedan

Kuzey Kore yöneticileri ulus, halk ve onun yöneticileri hakkında dünyanın en kapsamlı devlet mitolojisini yarattılar. Ülkenin eşsiz propaganda mitleri kapsamlı bir kişisel kültü de içeriyordu elbette. Önceki bölümde sözü edildiği gibi Koreliler en temiz, en yumuşak başlı ve en ahlaklı insan ırkıdır. Ama en güçlüler onlar değildir ve propaganda zeka konusunu da pek vurgulamaz. Bu yüzden tarih boyunca Koreliler daha düşük ırklar tarafından fethedilmiş ve kullanılmışlardır. Sağ kalabilmek ve eşsiz özelliklerini koruyabilmek için Korelilerin onları koruyacak güçlü bir öndere ihtiyaçları vardır.

Bu propaganda ülkenin kurucusu Kim Hsung'un yarattığı kişi kültüyle her noktasında uyumludur. Kim gelmiş geçmiş en saf, sevecen, doğal ve temiz Korelidir. Yani hiç kimse ondan daha Koreli değildir.

Başlangıçta Kuzey Kore propaganda aygıtının bir sorunu vardı. Korelilerin doğuştan gelme yetenekleri onların büyük savaşçılar olmaları anlamına gelmiyordu. Bu yüzden Kim Hsung'un gerilla kahramanı ve güçlü lider imgesiyle bağdaştırmak zordu. Mitoloji bu çelişkiye gerçek bir açıklama getirmez, ama savaş tarihinin saldırgan yanları yumuşatılır. Kim Hsung askeri bir deha olarak gösterilmesine karşın propagandanın odağı savaşlar değil askerlere gösterdiği şefkattir. Yemek yiyen ya da dinlenen askerlerle birlikte resmedilir ama savaş resimleri nadirdir.

Başka diktatörlüklerde devlet başkanlarından her zaman Milletin Babası olarak söz edilirken Kuzey Koreli diktatörlerin kadınsı yanlarına ağırlık verilir. Türkmenistan'da Saparmurat Niyazov'un Türkmenbaşı unvanı onu Türkmenlerin babası konumuna yükseltir. Kendisinden Milletin Babası olarak söz edilen bir başka diktatör de Josef Stalin'di. François Duvalier'e takılan Papa Doc adı da buna bir örnektir. Papa Doc adı Duvalier'ye devlet başkanı olmadan önce takılmıştı, ama iktidara geldiğinde bu adı kullanmayı sürdürmeye hiç itirazı yoktu. Buna karşın Kuzey Kore' de önderlerden sıklıkla ülkenin babası olarak değil, koruyucusu olarak söz edilir. Propaganda resimlerinde Kim Hsung tombul ve

çocuksudur, genellikle çevresini onu kollarından çekiştiren hevesli çocuklar sarmıştır. Kendisinden sıklıkla veli sıfatıyla söz edilen Kim'in cinsiyetsizliği ön plana çıkarılmıştır.

Kore savaşıdan sonra büyük önderle ilgili resmi mitoloji, durup dinlenmeksizin ülkenin her tarafına gidip insanlara yerinde yol göstermesiyle yaratılmıştı. Önder bir fabrikaya ya da bir tarım kolektifine gelir, orada bir sorunu çözer. Öğütleri genellikle yalın ve gündeliktir. Söylediği bilgece sözler arasında şöyle bir tanesi vardır: "Sazan iyi balık, lezzetli ve besleyici."

Mao'nun Çin'deki başarılarından etkilendiği bellidir Kim'in. Mao güçlerinin başına geçip Uzun Yürüyüş'ü başarmıştı, Kim de ondan geri kalamazdı; Kore karşıtı olarak 1938-39 kışında gerilla askerlerine önderlik ettiği söylenen zorlu yürüyüş anlatıldı. Mao bir şair ve yazar olarak ün kazandıktan sonra, Kim'in gençliğinde yazdığı bir opera çıkıverdi ortaya.

Kim Hsung 1994'te öldü, ama Kuzey Kore'nin ebedi devlet başkanı olmayı sürdürüyor. Korelilerin esenliği için Kim'in ne kadar önemli olduğunu vurgulamak ve böylece resmi retoriğe temel sağlamak için Kuzey Kore'nin onun ölümünden sonra zorlu birkaç yıl geçirmesi gerekti.

Kim Hsung'un en büyük oğlu Kim Jongil ülkenin yönetimini devraldı. Halkı sevgili önderlerine hazırlamak için kişisel kült çalışmaları önceden başlatılmış, daha 1980 yılında bir unvan verilmişti bile. Önder unvanı yalnızca Kim Hsung'a ayrıldığından aslında yeni unvan "sevgili yönetici" anlamına geliyordu. Savaş sırasında kutsal Paektu Dağı'nda doğan (aslında Sovyetler Birliği'nde doğmuştu) Kim Jongil, fedakar ve sabırlı bir çocuktü, ülkenin en büyük önderinin oğlu olmasına karşın asla özel ilgi görmemişti. Tersine Kim Jongil çocukken iki savaş yaşamış ve küçük yaşta annesini yitirmiş, acılı bir oğul olarak gösteriliyordu.

Kim Jongil'in askeri önderliği babasınınkinden daha fazla öne çıkarılıyordu. 1991'de askeri güçlerin en başına geçti. 1995'te açıkladığı politik çizgide "önce askerler" vardı. Bu çizgiye göre ülkenin savunması toplumun başka parçalarının

ekonomik gelişmeleri pahasına askerlere öncelik verilmesini gerektirecek kadar önemlidir.

İşlerin kötüye gittiğini propagandayla örtbas etmek olanaksızdı, ama Kuzey Kore’de 1990’lı yıllarda yaşanan açlık elbette Kim Jongil’in suçu değildi. Sovyetler Birliği’nin korkakça kapitalizme teslim olduğu bu dönemde, dünyanın pek çok yerinde doğal felaketler yaşandığı, Amerikalıların Kim Üsung’un ölümünden sonra Kuzey Kore’yi ezme girişimlerini arttırdıkları anlatıldı. 1990’ların zorlu yılları yeni bir “zorlu yürüyüş” olarak tanımlanıyor, böylece Kim Hsung’un kişisel kültünü pekiştirmek için uydurulan zorlu yürüyüşün anıları uyandırılıyordu. Kim Jongil ülkenin her yanındaki askeri üsleri ziyaret etti, askerlerin yoksul tayınlarını paylaştı. Babasının tersine Jongil asla resmi giysilerle görünmüyor, bunun yerine sevgili yöneticinin sade ihtiyaçlarını vurgulamak için resmi olmayan, şık bir üniformayla dolaşıyordu.

Jongil babası gibi cinsiyetsiz bir veli rolü üstlendi. “Önce askerler” politikasını desteklemesi, yetkililerin onu anaç göstermesini engellemiyordu. Korea Central News Agency’nin aşağıdaki yazısında bu kolayca görülebilir:

Yalnızca bir önder ile askerleri arasındaki bağla değil, ayrıca aynı kanı, aynı soluğu paylaşan bir anne ile çocukları arasındaki bağla bir arada tutulan Kore her zaman ilerleyecek. Bırakın emperyalist düşmanlar atom silahlarıyla üzerimize gelsinler. Anne ile çocuğu arasında bir birlik kulesi oluşturan kan bağı sayesinde, yeryüzünde hiçbir güç bizim gücümüzü, sevgimizi, inancımızın sağlamlığını dize getiremez. Büyük ve sevgili ebeveynimiz, General Kim Jongil.

Kim Jongun’la birlikte propaganda aygıtı yeni bir yöne döndü. Kim Jongil’in üçüncü karısından olan ikinci oğlu Kim Jongun, 2011 yılında ölen babasının ardından Kuzey Kore’nin yeni yöneticisi oldu. Daha genç Kim başa geçmeden Kuzey Korelileri yeni diktatöre hazırlama için imgesi yaratılıyordu. Kuzey Kore İşçi Partisi’nin 65. yıl dönümü olan 10 Ekim 2012’de Kuzey Kore televizyonuna gönderilen bir belgede, Kim Jongunun politika, ekonomi, kültür, tarih ve askeri konularda derin

bilgi sahibi olduğu bildiriliyordu. Programda söylenenlere göre akıcı bir şekilde İngilizce, Almanca, Fransızca ve İtalyanca konuşabiliyordu ve Çince, Japonca ve Rusça öğrenmeye başlamıştı.

Hamgyong eyaletindeki çiftçilere dağıtılan bir broşürde, 2008'de babasıyla birlikte bir tarım kolektifini ziyaret ettiği sırada nasıl yeni tür bir gübre bulunduğu anlatılmaktadır. Ayrıca ülkede tebdili kıyafet dolaşırken nasıl birtakım suçları ortaya çıkardığı (Kuzey Kore'de suç işlendiği konusunda ender bir ipucu), her zaman hedefi tutturun muhteşem bir nişancı olduğu konusunda öyküler anlatılıyor.

Resmi durumlarda her zaman saçları ve makyajıyla dedesi Kim Usunga benzerliği kuşku bırakmayacak şekilde ortaya çıkıyor. Dedesinin tombul çizgilerini taşıyor ve kimi yorumcular estetik ameliyatlara yaptırmış olabileceğini düşünüyorlar. Belli ki propaganda aygıtı için devletin kurucusuyla ilgili çağrışımları uyandırmak önemli. Belki de bunun nedeni, sıradan Kuzey Korelinin, Kim Hsung yönetimi altındaki yaşam standardının Kim Jongil zamanındakinden daha iyi olmasıdır.

Kuzey Kore'nin Kim Jongun yönetiminde ne tür bir yönelim göstereceğini söylemek şimdilik zor ama her şey genç diktatörün renkli bir kişisel kült oluşturma geleneğini sürdüreceğini gösteriyor. İzleyin ve öğrenin!

Mikal HEM. Publisistika